

MIHIN EUROOPPALAISIA INSTITUUTIOITA TARVITAAN?

Alyson JK Bailes, Helsinki, 7.2.2008

LYHENNELMÄ

Eurooppalaisia instituutioita voi verrata koiran kirppuihin: niitä on kaikkialla, niitä on vaikea unohtaa, ne purevat täysin yllättäen – ja, ennen kaikkea, kuten kirput pysyvät hengissä imemällä koiran verta, eurooppalaiset instituutiot pysyvät hengissä, koska lähetämme virkamiehiä työskentelemään niissä ja annamme verorahaa niille toiminnan ylläpitämiseen.

Tämä tausta huomioon ottaen on yllättävää, miten vähän mietimme sitä, mitä varten instituutiot ovat olemassa. Meidän tulisi miettiä niitä psykologisia tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, miten hyödynnämme instituutioita ja mitä tunnemme niitä kohtaan. Ennen kaikkea meidän tulisi miettiä, miksi nämä tunteemme ovat usein patologisia. Kun kysymys on EU:sta tai Natosta, miksi niin usein vihaamme sitä mitä rakastamme - tai päinvastoin?

Hylkään hetkeksi perinteisen kansainvälisten suhteiden teorian. Mielestäni siihen, että eurooppalaiset ovat luoneet niin monia instituutioita, on kolme perustavanlaatuisia syytä. Näitä syitä ovat ensinnäkin halun, tarpeen ja riittämättömyyden tunteet, toiseksi halu muuttaa meitä itseämme sekä kolmanneksi halu muuttaa muita: naapureitamme, Eurooppaa, kenties jopa koko maailmaa.

Halun ja tarpeen psykologia lienee instituutioiden perustamiseen ajavista psykologisista voimista helpoiten käsitettävä. Eurooppalaiset ovat tarvinneet erilaisia asioita toisiltaan, ja eurooppalaiset ovat tarvinneet toisiaan myös muodostaessaan suhteita Euroopan ulkopuoliseen maailmaan. Samalla halu tai tarve on varsin epävakaa perusta instituutiolle, sillä olosuhteet muuttuvat, eivätkä ihmiset osaa aina haluta sitä mikä heille olisi todellisuudessa parasta. Nato on tästä hyvä esimerkki: voitettuaan kylmän sodan 1990 se oli hetken vaarassa muuttua itse tarpeettomaksi.

Koen, että Naton syntyyn vaikutti tiiviisti myös sen jäsenvaltioiden halu muuttaa itseään: päästä eroon häpeästä ja negatiivisesta kansallisesta identiteetistä tai kehittää jo olemassa olevia hyviä puolia tai saavuttaa jotakin – kenties arvostusta tai kykyjä - jota yksi jäsenmaa ei yksinään kykenisi saavuttamaan. Nato luotiin vastaamaan kaikkiin näihin tarpeisiin. Samoihin tarpeisiin vastasivat omilla sektoreillaan Euroopan unioni ja sitä edeltäneet instituutiot, Euroopan neuvosto ja ETYK/ETYJ Helsingin henkineen.

Jäsenten halu oman itsensä muuttamiseen on melko vakaa perusta instituutiolle, sillä onnistuttuaan tässä tehtävässä instituutiosta tulee korvaamaton osa jäsentensä minäkuva. Kaikkein pysyvimpiä ovat kuitenkin instituutiot, joilla on yhteinen, ulkopuolisiin kohdistuva tavoite. Tällainen tavoite mainitaan vain kahden eurooppalaisen instituution tehtävien joukossa, Naton ja EU:n, ja nekin ovat kehittäneet ulkoiseen muutokseen tähtääviä kykyjään laajassa mittakaavassa vasta kylmän sodan loppumisen jälkeen.

Olen taipuvainen ajattelemaan, että sen enempää Nato kuin Euroopan unionikaan ei ole ollut erityisen menestyksekkäs suhteissaan Venäjään. Syynä lienee se, että emme ole pelänneet Venäjää riittävästi, mutta myös se, että käsityksemme Venäjästä ovat olleet keskenään niin erilaiset. Lopuksi haluan todeta, että EU:lla on mielestäni paljon enemmän valtaa muuttaa maailmaa kuin Natolla. Näin ei ole pelkästään siksi, että EU on globaali toimija kaupan, talouden, kehityksen tai ilmastonmuutoksen kaltaisilla aloilla, vaan erityisesti siksi, että EU:lla on niin monia jäljittelijöitä ympäri maailman.

Tähän mennessä pohdintani on ollut varsin akateemista. Voiko se vastata myös konkreettisiin tarpeisiin? Mielestäni eurooppalaisen tarinan tärkein opetus on huomio siitä, että instituutioiden tulee palvella eurooppalaisia, ei päinvastoin.

Haluaisin esittää myös akateemisia pohdintojani sensitiivisemmän ajatuksen: kansan, joka harkitsee johonkin uuteen instituutioon liittymistä tai muuten uudenlaista suhdetta, tulisi punnita motiiviansa välistä tasapainoa ja niiden riittävyttä suhteessa kolmeen mainitsemaani teemaan. EU:hun liittyessään Suomella oli hyvin vähän pyrkimystä muuttaa muita, sen sijaan Suomi on toki pyrkinyt saavuttamaan keskimääräistä suuremman vaikutusvallan mm. naapuruuspolitiikassa suhteessa EU:n itäisiin naapureihin sekä päätenyt eturivin toimijaksi mm. EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan luoja. Tiedän, että Suomessa käydään parhaillaan keskustelua Natoon liittymisestä. Mietin, millaisia vastauksia saisitte, mikäli kysyisitte itseltänne: Mitä tarpeita Suomi toivoo tyydyttävänsä jäsenyydellä ja pystyykö nykytuotoinen Nato todella tyydyttämään ne? Mitä positiivisia muutoksia Nato aiheuttaisi Suomelle itselleen? Mitä vaikutuksia olisi muutoksilla, joita Nato tuo naapurustoonsa, laajentuessaan tai kehittäessään suhteitaan muihin valtoihin ja maailmanlaajuisella toiminnallaan, vai olisiko tällaisia muutoksia?

Haluan vielä nostaa esiin kansallisiin instituutioihin, erityisesti parlamentteihin liittyviä seikkoja. Euroopan unioni on muuttanut hallintoamme, mutta en ole varma, olemmeko itse pysyneet kehityksessä mukana. Sitä ei ole seurannut vastaavanlainen, demokraattista valvontaa harjoittavien instituutioiden kehitys. Tämä tekee kansallisten parlamenttien asemasta haasteellisen: perinteisten tehtäviensä lisäksi niiden täytyy toimia valtion ja unionin suhteiden kansallisina valvojina, mutta myös tarjota neuvoja ja luoda poliittista kiinnostusta unionin kehittämiseksi sen itsensä kannalta. Tiedän, että suomalaiset arvostavat suorapuheisuutta, joten totean, että mielestäni eurooppalaisista parlamenteista eduskunta ei ole tässä tehtävässä ollenkaan huonoin.

Lopuksi haluan onnitella Ulkopoliittista instituuttia, eduskuntaa ja suomalaisia uuden Ulkopoliittisen instituutin perustamisen johdosta. Teette mielestäni viisaasti vahvistaessanne kykyänne itsenäiseen kansainvälisten asioiden, turvallisuuskysymysten ja EU-kysymysten tutkimukseen.